

Deze tentoonstelling werd gemaakt door The Field Museum in Chicago en zorgt voor de primeur van mammoetbaby Lyuba (de in 2007 in de Russische permafrost gevonden, best bewaard gebleven mammoetbaby) in Europa.

WILDERNIS
NIEUW LAND, LELYSTAD
23 MEI TOT 5 JANUARI 2015

Wist jij dat er in Flevoland ooit mammoeten rondliepen? Echt! En sabeltandtijgers! Zelfs wolharige neushoorns en reuzenherten. En niet te vergeten de wolven. Al deze dieren hebben een prominente plek in Wildernis, over de wilde natuur van Flevoland vanaf de ijstijd tot nu. Wildernis is een familietentoonstelling over grote dieren, maar ook kleine dieren, zelfs heel kleine dieren, en nachtdieren!

Met fossielen van lang geleden en opgezette dieren van minder lang geleden. Met een spectaculair levensecht model van een sabeltandtijger, prachtig beeldmateriaal van De Nieuwe Wildernis en last but not least... de wolf van Luttelgeest!

Bekijk de dierenparade, maak een eigen wildernisboek, tuur in de microscoop en onderzoek een dier, dwaal rond tussen de nachtdieren. Vergaap je aan onze prachtige wildernis, maar... kijk af en toe wel even over je schouder...

DE IJSTIJD OPGEVIST
TERRA MARIS, OOSTKAPELLE
TOT 23 MAART 2015

Om te weten hoe een mammoet rook ben je natuurlijk vorig jaar bij de WPZ-tentoonstelling Kijk wat ik gevonden heb! geweest. Maar voor diegenen die het gemist hebben, of graag nogmaals willen ruiken, ligt de mammoet nu in het Zeeuwse natuur- en landschapsmuseum Terra Maris. Hier kun je ook puzzelen met de verschillen tussen Neanderthalers en moderne mensen, en een vuistbijl uitproberen.

De tentoonstelling schetst een beeld van het leven in de Noordzee in de ijstijd: toen was het geen zee, maar een droge, koude steppe waar prehistorische dieren als mammoeten en wolharige neushoorns leefden. Hun botten komen vandaag de dag nog regelmatig in de netten van viskotters naar boven. In de tentoonstelling is ook een replica van de schedel van Neanderthaler Krijn te zien en de vuistbijlen en andere vondsten van de Middelburgse amateur-archeoloog Jan Meulmeester, die in 2008 wereldwijd de aandacht trok als bewijs van een oeroud jachtkamp op de bodem van de Noordzee.

VAN DER LIJN ONDERSCHIEDING VOOR ALBERT HOEKMAN

Op zaterdag 5 april is in Museum Schokland voor de zeventiende keer de Van der Lijn onderscheiding uitgereikt. Deze prijs is bedoeld als waardering voor amateurgeologen en paleontologen die zich buitengewoon verdienstelijk hebben gemaakt binnen de Nederlandse geologie/paleontologie en is ontstaan vanuit de Noordoostpolder gemeentelijke commissie Van der Lijn-Boelens-Hellinga. Dit jaar heeft de Urker Albert Hoekman de onderscheiding in ontvangst mogen nemen.

Hoekman verzamelt al jaren Pleistocene botmateriaal dat opgevist wordt uit de Noordzee. Zijn interesse werd jaren geleden gewekt toen hij zelf nog visser was. Hij kwam destijds in contact met plaatsgenoot Klaas Post (honorair-conservator van Natuurhistorisch Museum Rotterdam), die hem veel kennis heeft bijgebracht over het gevonden materiaal. Inmiddels heeft hij zelf grote deskundigheid ontwikkeld binnen dit gebied. Hoekman gaat wekelijks langs bij vissersplaatsen, waar hij kisten met botmateriaal koopt: botten die normaliter als bijvangst weer overboord zouden zijn gegooid. Op deze wijze heeft hij talrijk materiaal kunnen redden. Het overgrote deel wordt alsnog door hem weggegooid, maar de mooie stukken prepareert Hoekman, om ze vervolgens wereldwijd te

verkoopen. Dat wat wetenschappelijk interessant is levert hij aan musea en wetenschappers.

Dankzij de fossiele vondsten van Hoekman is onder andere duidelijk geworden dat roofdieren, zoals leeuwen en hyena's, vroeger veel vaker voorkwamen in deze omgeving dan voorheen werd gedacht. Tevens heeft hij in 2010 een uitgestorven dolfinsoort ontdekt, die naar hem is vernoemd: *Plataleaostrum hoekmani* (de Hoekmanse stompsnuitdolfijn).

Dick Mol, die in 1988 de Van der Lijn onderscheiding zelf heeft mogen ontvangen, sprak de lofrede uit: "Hij krijgt deze prijs omdat hij een bruggenbouwer is tussen vissers en wetenschappers. In de loop der jaren heeft hij een enorme hoeveelheid materiaal veilig gesteld." In zijn dankwoord geeft Hoekman aan nog steeds enorm geïnteresseerd te zijn in botten en kiezen. "Het is elke week weer spannend om te kijken wat er opgevist is. Bij ieder bot wil ik weten wat de geschiedenis ervan is."

AUTEUR
KARIN VAN HOMELLEN

PROMOTIE ALEXANDRA (SANDRA) VAN DER GEER

Op 12 mei verdedigde Sandra haar proefschrift getiteld: “De Invloed van Isolatie: Evolutionaire processen in *Hoplitomeryx*”.

Promotor: Jelle Reumer

Copromotor: John de Vos

Het proefschrift had een lange aanloop. Na de middelbare school is Sandra begin tachtiger jaren in Utrecht diergeneeskunde gaan studeren. Een zee van tijd natuurlijk, dus pakte ze er een studie indologie bij. In die tijd was broer Barth opgravingen aan het doen in de Corbeddu Cave op Sardinië. Hier had Paul Sondaar, van paleontologie Universiteit Utrecht, een project. ‘Kom, laat ik daar eens gaan kijken’, dacht ze, ‘leuk eiland, lekkere vakantie’. Dat opgraven was het helemaal; lekker in de zandbak, spelen met eilandbotjes. Sindsdien elke zomer.

Ondertussen ging ze rustig door met diergeneeskunde en Indologie, waarin ze afstudeerde in resp. 1987 en de titel drs kreeg en 1992 waarin ze ook drs werd.

Vervolgens is ze gestart met een proefschrift Sanskrit. Ongeveer tegelijkertijd had Paul Sondaar bedacht dat ze een proefschrift zou kunnen schrijven over die rare hertachtigen van de Gargano. Ze promoveerde in 1998 op een proefschrift in het klassieke Sanskrit tot doctor.

Voor brood op de plank vertrok ze in 2004 naar Griekenland, Universiteit van Athene, waar ze meer paleontologie kon doen. Daar, op de Griekse eilanden, worden ook allemaal van die rare vormen gevonden als in de Gargano.

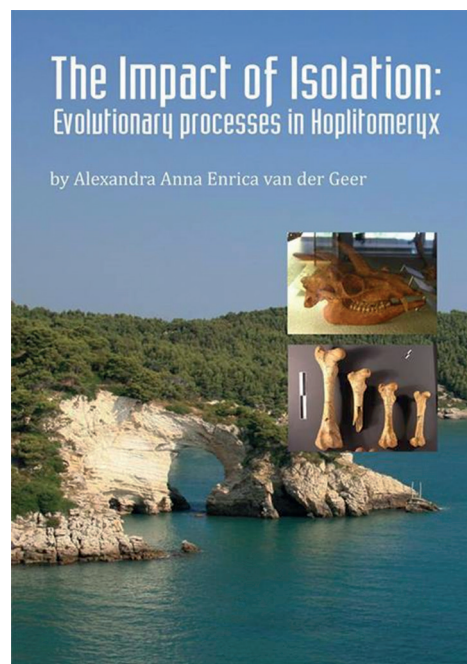
Haar onderzoeken betreffende de hertachtigen van de Gargano was wat op een lager plan geraakt. Ze had heel veel data verzameld, maar geen tijd om dat eens op papier te zetten. Eigenlijk was ze bezig het op te geven. Maar juist op dat moment, in 2012, had Naturalis geld voor promovendi die bijna klaar waren. Sandra kwam daar ook voor in aanmerking. Nou, en toen aan de slag met Het Proefschrift.

Hoplitomeryx is een raar beest. Het heeft vijf hoortjes, twee boven elke oogkas en één op de neus en dolkachtige grote bovenste hoektanden. Echter het postcraniale skelet is duidelijk hertachtig; de groeve in de metatarsus is gesloten, dus een Cervoïde. Het materiaal was in de zeventiger jaren door Thijs Freudenthal verzameld in de laat-miocene spleetafzettingen van de Gargano, de spoor van de laars van Italië, dat toen een eiland vormde. Naast *Hoplitomeryx* had je andere rare dieren, zoals de reuzenegel (*Deinogalerix*), grote loopuilen, en reuzenratten, typische eilandbeesten. Het schedelmateriaal was al beschreven in het proefschrift van Jef Leinders in 1984. Wat overbleef waren de postcraniale skeletelementen. Deze vertoonden een grote variatie in grootte en morfologie. Hoeveel soorten zijn er? Hierop wordt ingegaan in Part 1: Hoofdstuk 1, 2, 3 en 4. Wat grootte betreft konden vier maten onderscheiden worden. Daarnaast werd ook de “body mass” berekend. Wat de morfologie van de botjes betreft, werden de astragali en de humeri tot in detail bestudeerd. Er waren wel morfologische kenmerken, maar deze bleken geen taxonomische waarde te hebben. Een probleem was dat dr. Mazza materiaal van een plek op het vasteland, Scontrone - dat wat tijd

betreft (Tortonian) en de morfologie van het gebit niets met het materiaal van de Gargano te maken heeft - met dat van de Gargano gemixt had en op het gezamenlijke materiaal zes soorten had beschreven. Dit moest eerst uit elkaar gehaald worden. Wat overbleef waren vier soorten van de Gargano in het genus *Hoplitomeryx*, waarvan drie nieuw en zes soorten in een nieuw genus *Scontromeryx* van Scontrone, waarvan één nieuw (Hoofdstuk 4).

Maar hoe zit dat nu met vier soorten die gelijktijdig leven? Hierop wordt ingegaan in Part 2 Hoofdstukken 6, 7, 8 en 9. De eilandregel zegt dat op eilanden kleine dieren groot worden en grote dieren klein. Maar zo eenvoudig is het allemaal niet. Hier heb je een aantal soorten die wel in grootte verschillen, maar niet lineair van klein naar groot gaan. Sandra verklaart dit door adaptieve radiatie, een uiteen waaien van soorten die zich aanpassen aan een bepaalde niche, ook wel sympatrische soortvorming genoemd. Dit zien we ook bij de herten van Kreta, Darwin’s vinken en de cichliden in de Afrikaanse meren.

Na de succesvolle verdediging gaat Sandra door het leven als dr. drs. Alexandra van der Geer.

Sandra met paranimfen Barth van der Geer (rechts) en George Lyras (links)

OERVONDST CHECKER BRENGT VONDSTEN MAASVLAKTESTRAND, WETENSCHAP EN PUBLIEK BIJ ELKAAR

Dat het nieuwe strand langs Maasvlakte 2, de uitbreiding van de Rotterdamse haven, een schatkamer is aan paleontologische en archeologische vondsten is niet langer een goed bewaard geheim. Ook de argeloze strandbezoeker krijgt steeds meer oog voor leven uit lang vervlogen tijden dat in het zand uit diepe lagen van de Noordzeebodem aan de oppervlakte komt. Op initiatief van Havenbedrijf Rotterdam, het Natuurhistorisch Museum Rotterdam en BOOR, de archeologische dienst van de gemeente Rotterdam, is oervondstchecker.nl ontwikkeld. Een web-app die vondsten van het Maasvlaktestrand in kaart brengt. Sinds kort ondersteunt de WPZ bij de determinatie van pleistocene vondsten.

VONDST IN EEN ENVELOPPE

Via een website die zich op de smartphone gedraagt als een app kunnen bezoekers aan het Maasvlaktestrand vondsten op locatie melden op de site. Op basis van de plek waar de vondst is gedaan krijgt de vinder direct een indicatie van de ouderdom van de vondst. Wil Borst van het havenbedrijf legt uit: 'Tijdens de aanleg van Maasvlakte 2 heeft de aannemer op ons verzoek allerlei data bewaard, van winddiepte tot tripdatum en van korrelgrootte tot stortlocatie. Op basis van die gegevens kan een inschatting worden gemaakt uit welke bodemlaag het zand afkomstig is waarin een bepaalde vondst is gedaan. Je kan het zien als een geologische enveloppe.'

WPZ AAN DE KNOPPEN

Sinds de lancering van de web-app eind januari weten gebruikers de website goed te vinden. Van toevallige passanten tot liefhebbers die doelgericht op zoek gaan. Om de stroom aan vondsten goed te kunnen determineren heeft Het Natuurhistorisch versterking

gezocht in de gelederen van de WPZ. Sinds eind maart zetten Nike Liscaljet, Charlie Schouwenburg, Klaas Post, Hansjorg Ahrens en Kees van Hooijdonk hun kennis en ervaring in en voorzien vondsten van een toelichting. Maar eerst scheiden zij het kaf van het koren. Nike legt uit: 'De web-app is bedoeld voor het grote publiek. Die weten niet altijd of iets van paleontologische waarde is, daar is juist de Oervondst Checker voor. Wij selecteren de werkelijke vondsten en voorzien die van een determinatie. Ook de eerste ouderdomsinschatting controleren we en passen indien nodig aan.' Charlie vult aan: 'Bezoekers van de website leren hiervan en dat is waar het ons om gaat. Met zoveel ogen op het strand krijgen we een beter overzicht van wat er geleefd heeft. Dat alle vondsten nu op deze manier in kaart worden gebracht is uniek en waardevol voor de wetenschap. We hebben al geluiden gehoord dat bij andere suppletielocaties langs de kust deze werkwijze mogelijk navolging krijgt.'

OVERZICHT VOOR INZICHT

Doel van de website is om overzicht te verkrijgen van het materiaal dat gevonden wordt op het strand. Naast fossiele botten en kiezen van dieren uit lang vervlogen tijden komen ook sporen van menselijke aanwezigheid aan het licht. Niet alleen de schedelfragmenten van een middensteentijdmens zijn op het 'mammoetstrand' opgeraapt. Ook gereedschap van vuursteen, bot en gewei wordt met regelmaat gevonden. Diverse vondsten zijn inmiddels bij universiteiten en wetenschappelijke instituten in onderzoek. Oervondst Checker helpt daar enorm bij, vindt ook archeoloog Dimitri Schiltmans van BOOR. 'Weten wat er wordt gevonden is heel belangrijk. Ik kijk nu minstens elke week naar de nieuwe vondsten. Zodra iets van archeologische waarde lijkt, neem ik contact op met de vinder. Om met eigen ogen een goede beoordeling te kunnen maken.' Hier valt ook de doelstelling van de WPZ mee samen: samenwerking bevorderen tussen beroeps- en amateuropaleontologen en zo de kennis naar een hoger plan tillen. Interessante vondsten kunnen bovendien worden opgenomen in de rubrieken Topvondst of Wetenschap van Cranium.

AUTEUR
GIJS WARMENHOVEN